

Posudek oponenta bakalářské práce

Alexandra Lyritsi, *Člověk, zvíře, řeč. Herderovo pojetí řeči*

Vypracoval doc. Aleš Novák, Ph.D.

Johann Gottlieb Herder smí být právem označen za skutečného otce zakladatele „filosofické antropologie“, a proto náleží mezi nejdůležitější autory této myšlenkové tradice, k jehož dílu je třeba se neustále vracet a znovu ho promýšlet a tematizovat. Jestliže z Herderova *opus magnum* „Ideje k filosofii dějin lidstva“ disponujeme v našem jazyce pouhým výběrem pořízeným pod názvem „Vývoj lidskosti“ Janem Patočkou, skýtá vhodnější oporu a materiál ke zpracování jeho slavné „Pojednání o původu řeči“, které je rovněž předmětem zájmu a zpracování v předložené bakalářské práci. Autorka precizně referuje základní myšlenky a zjištění jako např. rezonování všeho živého, pojem středovosti a sféry působnosti, určení člověka jakožto nedostatkové či podvybavené bytosti, kterou kompenzuje vynálezem řeči prostřednictvím „kognitivní“ funkce zvané něm. *Besonnenheit* (česky ne zrovna šťastně přeložené jakožto „vědomí“), díky čemuž člověk nemá žádný svůj okru působnosti, nýbrž stává se bytostí otevřenou světu. Podle Herdera se člověkem totiž nerodíme, *nýbrž stáváme* (něm. *Werden*). Být *lidský* znamená utvářet si (něm. *Bilden*) své určení a veskrze umělou přirozenost. Proto je člověk bytostí *dějinnou* a činně jednajícím, což jsou zásadní objevy závazné pro následující filosofickou tradici. Po tomto deskriptivním zreferování ústředních motivů Herderova „Pojednání o původu řeči“ se autorka věnuje komparaci vybraných Herderových myšlenek se souvisejícími mysliteli minulými (Aristotelés), současnými (Goethe) i budoucími (von Uexküll), na které demonstruje podobnosti i rozdíly, jež panují např. v pojetí přírody (Herder – Aristotelés), sféry působnosti coby „inkubační“ podobě pozdějšího pojmu „Umwelt“ (Herder – von Uexküll), pojetí přírody a ducha (Herder – Goethe). V posledně uvedeném případě zásadně postrádám zmínku a využití knihy Dušana Pleštila „Okem ducha“ (Praha 2006), a to tím spíše, že reference o Goethovi autorka přebírá pouze z druhé ruky od – of all people! – Rudolfa Steinera, proti němuž je Pleštil o mnoho serióznějším a akceptovatelnějším zdrojem. Rovněž alespoň *negativní* zmínka o skutečnosti, že se vyskytuje (něm. *Vorhandensein*) kniha Martina Bojdy „Herderova filosofie kultury“ (Praha 2016), by byla znamením akademické poctivosti, ač plně chápu, že s ní autorka nepracuje, ba že píše této knize *navzdory* (za což ji vlastně chválím).

V pozn. 75 na str. 40 není uvedeno, o *čj* rukopis se jedná, byť mám matnou předtuchu, že asi o rkp doc. L. Benyovského.

Jak (a *pokud vůbec*) se má Herderovo pojetí řeči k tradičnímu vymezení řeči u Aristotela jakožto *logos apofantikos*?

Je, nebo není (v obou případech „proč?“) řeč u Herdera „nástroj ke komunikaci“?

Je to tak, že *člověk má* řeč, anebo *řeč má* člověka?

Lze, nebo nelze i u Herdera tvrdit, že nikoli „*člověk* mluví“, nýbrž že to je samotná *řeč, která* mluví?

Lze i u Herdera (a případně v jakém smyslu) pojímat řeč jakožto „dům bytí“?

Předloženou práci doporučuji k obhajobě a v závislosti na průběhu obhajoby navrhuji hodnocení *velmi dobře*.

20. ledna 2022

doc. Aleš Novák, Ph.D.